

***SOCIAL ROLES AND FUNCTIONS REQUIRED BY MEDIA FREEDOM OF
EXPRESSION IN LIBERAL DEMOCRACIES***

Valentina Chiper, PhD, Postdoc Researcher, Romanian Academy

Abstract: With the advent of technology, the Internet and its multiple applications, so the channels they use freedom of expression, classic communication system has changed, so that freedom of expression has turned from a freedom conceived in some respects as a solitary freedom into mass communication. Therefore, the emotional and the affection prevails over reason, instead of "communication of thoughts and opinions," concepts which determines the classic freedom of expression. On the other hand, although it is a human right of the first generation is becoming increasingly dependent on economic, social and cultural rights representative of the second generation.

This article aims to analyze this occurring changes, with the direct or indirect effects on social roles and functions required by the Media Freedom of Expression, presenting the report of the ideological legitimacy of the freedom of expression and democracy (first part), the functions media (second part) and provided of the journalist (third party), in liberal democracies.

Keywords: freedom of expression, democracy, media functions, provided of journalist.

§1. Raportul ideologic de legitimitate dintre libertatea de exprimare și democrație

Libertatea de exprimare reprezintă unul dintre atributele majore ale personalității umane, una dintre cele mai vechi libertăți cetățenești, cunoscută fie sub această denumire, fie ca și libertate a cuvântului sau a presei¹. Libertatea de exprimare este deopotrivă un drept individual care ține de libertatea spirituală a fiecărei persoane, cât și un drept colectiv întrucât permite comunicarea cu ceilalți². Izvorul acestei libertăți este critica. Această libertate garantată implică dreptul fiecăruia de a-și alege termenii apreciați a fi cei mai apropiați de expresia gândurilor sale.

Legătura profundă dintre libertatea de exprimare și democrație este bazată pe „un raport ideologic de legitimitate”³. Statul de drept presupune recunoașterea libertății de exprimare la nivel constituțional. Totodată, procesul de constituționalizare a libertății de exprimare în democrație ridică problema raportului său cu celelalte libertăți.

Libertatea de exprimare presupune din partea statului, în primul rând neutralitate pasivă față de diversitatea formelor de exprimare, care cer respectul față de opiniile fiecărei persoane. Pe de altă parte, statul trebuie să vegheze asupra respectării pluralismului opiniilor, gândurilor și a credințelor.

În prezent, având în vedere evoluția actuală a regimului său juridic în raport cu alte libertăți sau principii fundamentale, care denotă un echilibru fragil, libertatea de exprimare

¹ Valentina Mihalcea (Chiper), *Libertatea de exprimare*, Teză de doctorat susținută public în februarie 2014, Craiova, p. 10.

² Frédéric Sudré, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 351.

³ Louriane Josende, *Liberté d'expression et démocratie. Réflexion sur un paradoxe*, Bruylant, Bruxelles, 2010, p. 247.

apare tot mai des, drept o libertate „fragmentată”⁴. Deși este un drept al omului din prima generație, devine din ce în ce mai dependentă de drepturile economice, sociale și culturale reprezentative pentru cea de-a doua generație.

Atât jurisdicția constituțională europeană, cât și jurisdicția americană, au adoptat o concepție a libertății de exprimare extensivă, libertatea de exprimare protejând toate comunicările publice prin orice mijloc, precum vorbe, imagini, scris, curierat electronic, editare, precum și comportamentele susceptibile de a vehicula un mesaj, politic, religios, economic sau artistic.

Prin Hotărârea dată în Cazul Handyside contra Regatului Unit al Marii Britanii din 7.12.1976, Curtea de la Strasbourg subliniază importanța libertății de exprimare în societatea democratică: „Libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile primordiale ale progresului ei și al împlinirii fiecăruia. Sub rezerva paragrafului 2 al articolului 10, este valabilă nu numai pentru informațiile sau ideile primite favorabil sau considerate inofensive ori indiferente, ci și pentru cele ce rănesc, șochează sau neliniștesc statul sau un segment oarecare al populației. Așa vor pluralismul, toleranța și spiritul de deschidere, fără de care nu există societate democratică”⁵.

Obligația guvernului de a asigura libertatea presei decurge din dreptul la informare și dreptul la liberă exprimare. În jurisprudența Curții Europene protecția libertății de exprimare oferită de Convenția Europeană se bazează în mare măsură pe dreptul publicului de a cunoaște: *nu numai că presa are sarcina de a difuza informații și idei privind chestiuni de interes public; publicul are și el dreptul de a le primi*⁶.

Existența și funcționarea unei societăți democratice are la bază discuțiile publice, schimbul de idei sau opinii și mai ales critica. Presa și mijloacele de comunicare în masă sunt reprezentative pentru o democrație. Media ocupă un loc privilegiat în regimurile democratice. Libertatea media cuprinde atât presa, cât și radiodifuziunea, cinema-ul, internetul, precum și toate celelalte media de masă. Libertatea presei cuprinde toate activitățile specifice presei, căutării, creării și difuzării de informații.

Dreptul media și al comunicării atinge atât ramurile de drept public, cât și de drept privat, de drept intern, cât și de drept european și internațional, noțiunea de publicare constituind punctul comun a diferitelor activități de informare și de comunicare. *Dreptul comunicării organizează toate formele de difuzare a ideilor, informațiilor și a cunoștințelor prin scris, imagine, sunet sau prin orice altă tehnică destinată publicului*⁷.

Libertatea de exprimare cuprinde deopotrivă libertatea de emisie și libertatea de recepție. Articolul 10 din Convenția drepturilor omului și cetățeanului prevede libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei, iar Convenția din 1989 privind televiziunea transfrontalieră, în preambul, se referă la „dreptul de a exprima, de a cerceta, de a primi și de a comunica informații și idei”. „Noile mecanisme și tehnologii de comunicare determină o continuă extindere a sferei beneficiarilor efectivi ai libertății de exprimare”⁸.

⁴ Jean Morange, *La liberté d'expression*, Editura Bruylant, Bruxelles, 2009, p. 1- 19, traducerea noastră „liberté élatée”.

⁵ CEDO, cauza Tammer c. Estoniei, Hotărârea din 6 februarie 2001; CEDO, cauza Prager și Oberschlick c. Austriei, Hotărârea din 26 aprilie 1995.

⁶ CEDO, cauza Leander c. Suediei, Hotărârea din 26 martie 1987; CEDO, cauza Open Door Counselling and Dublin Well Woman Centre c. Irlandei, Hotărârea din 29 octombrie 1992.

⁷ Laurent Delprat, Céline Halpern, *Communication et Internet: pouvoir et droits*, Collection Lire Agir, Librairie Vuibert, Paris, 2007, p. 7.

⁸ Horațiu Dan Dumitru, *Libertatea de exprimare și viața privată. Conexiuni constituționale și civile*, în *Pandectele Române*, nr. 5/2012, p. 46.

Canalul audiovizual a cunoscut o naștere relativ nouă în lumea mass-mediei, respectiv la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar și o dezvoltare rapidă, fiindu-i asociate funcții multiple și importante, precum informare, divertisment, educare, dar și disfuncții importante, precum manipularea, telerecepția în mod excesiv, efemeritatea mesajului. *Elementul cheie ce poate contracara efectul negativ al canalului audiovizual este reprezentat de pluralism. Acesta dă posibilitatea diferitelor curente de opinie de a se exprima, de a coabita și de a se confrunta în dezbaterile publice, ceea ce va conduce la o reprezentare a unei societăți diversificate și în continuu proces de modificare*⁹.

§2. Funcțiile mass-media

Schimbarea sistemului de comunicare clasic, prin apariția tehnologiilor și schimbarea canalelor pe care le utilizează libertatea de exprimare, a condus la o puternică transformare a acesteia dintr-o libertate concepută în unele privințe ca o libertate solitară, într-o comunicare de masă.

O mare parte dintre analiștii fenomenelor mediatice, pornind chiar cu Joseph Klapper, apreciază că mijloacele de informare în masă au rolul doar în întărirea comportamentelor și atitudinilor existente și nu în provocarea schimbării acestora. Ar fi o ipoteză destul de serioasă, care dacă ar fi veridică în totalitate, ar conduce la excluderea importantului rol critic, educativ, evolutiv și democratic pe care trebuie să îl joace libertatea de exprimare media. Ca și constantă, apreciem că funcțiile esențiale exercitate de mass-media sunt: funcția de informare, funcția de comunicare sau de legătură, funcția de interpretare și limbajul mediatic.

2.1. Funcția de informare

Informația reprezintă difuzarea de elemente ale cunoașterii, opinii și argumente, care se adresează inteligenței destinatarului, permițându-i a emite propriile opinii. Per a contrario, comunicarea este sinonimă cu publicitatea sau propaganda, nevizând rațiunea sau inteligența, ci emoția, având ca finalitate verbul „a vinde”.

Viața publică întreține în mod voit o confuzie între conceptul de comunicare și cel de informare, deși cele două noțiuni vizează realități opuse. Totodată, informația este un prim element pe care îl presupune cunoașterea. Informația este un ingredient esențial al formării atitudinilor care susțin sau inhibă schimbarea într-o societate¹⁰.

Dreptul la informare cuprinde deopotrivă dreptul de a comunica informații, de a le difuza, precum și dreptul pentru public de a primi aceste informații. Informațiile pot afecta atât viața privată, cât și interesul public, în general. Dreptul de a primi informații care afectează viața privată sau de familie, include dreptul de a-ți cunoaște propriul trecut, dreptul de a controla informațiile, dreptul de a primi informații care pot beneficia vieții private a unei persoane sau al unui grup de persoane.

Articolul 31 din Constituția României reglementează dreptul la informație distinct de libertatea de exprimare, drept de a doua generație, înțelegând prin dreptul la informație, dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public, autoritățile publice având obligația să asigure o informare corectă asupra „treburilor publice și asupra problemelor de interes personal”. Obligația de informare corectă aparține deopotrivă mijloacelor de informare în masă, potrivit articolul 31 pct. 4 din Constituție „mijloacele de informare în masă, publice sau private sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice”. Dispozițiile articolul 30 din legea fundamentală, prevăd exprimarea gândurilor, a

⁹ Ștefan Deaconu, *Libertatea de exprimare prin intermediul serviciilor publice de radio și televiziune*, Revista Juridică, Editura All Beck, nr. 1/2001, București, 2001, p. 11.

¹⁰ Asociația Română pentru Transparență, *Accesul la informația de interes public în România*, București, 2001, p. 5.

opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor *prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public*.

Astfel, dreptul la informație este relativ diferit de dreptul de a primi informații, dezvoltat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, ca drept corelativ libertății de exprimare. Protecția oferită de articolul 31 din Constituția României se întinde numai asupra dreptului de a primi informații de interes public, care nu sunt neapărat un rezultat al libertății de exprimare. Aria sa de protecție și reglementare nu cuprinde nici dreptul de a obține date personale dacă nu afectează capacitatea de a exercita o funcție publică.

Același text de lege reglementează restrictiv domeniul „serviciilor publice de radio și de televiziune”, fără a exista vreo trimitere la modul de organizare sau reglementare al noilor mijloace, sau platforme de comunicare. Se utilizează sintagma generică „mijloacele de informare în masă”, în cadrul alineatului 4 doar pentru a enunța obligația corectitudinii informațiilor.

La nivel internațional, putem remarca faptul că textul Primului Amendament din Constituția Statelor Unite ale Americii nu face nicio trimitere sau referire la dreptul persoanei de a avea acces la informație, iar Curtea Supremă americană prin jurisprudența sa tinde să aplice strângerea de informații unui singur tip de informație, respectiv a știrilor, contrar principiului general al libertății de exprimare care conține deopotrivă dreptul publicului de a cunoaște, a aduna și a transmite informații¹¹, în aserțiunea Curții Europene a Drepturilor Omului.

Dezvoltarea tehnologiei informării și comunicării trebuie să servească la promovarea dreptului, fără considerarea frontierelor, de a exprima, de a cerceta, de a primi și de a comunica informații și idei, oricare ar fi sursa lor (preambulului Convenției privind televiziunea transfrontalieră a Consiliului Europei din 1989).

Este îngrijorătoare reducerea într-o lume liberală, dezvoltată din punct de vedere al vieții și al culturii, a numărului presei de informații politice și amploarea luată de tabloidele de „can-can”, precum și a calității programelor televizate.

În ceea ce privește presa, înțeleasă atât ca media pe suport scrisă, cât și ca activitate de editare, frontiera între viață publică și viață privată este adesea încălcată sau pusă sub semnul egalului, afirmându-se tot mai mult caracterul comercial al informațiilor și indiscreția.

Un aspect nou adus de revoluția tehnologică este interactivitatea, posibilitatea ca fiecare dintre noi să joace un rol important în informare, fără a avea nevoie de competențe speciale. Era internetului, reprezintă întoarcerea la relația care exista între manuscris și cititor, de dinainte de Gutenberg, deci de apariția tipografiilor, o reapariție a gustului de a scrie¹², era în care aproape toată lumea poate scrie, poate publica on line jurnale intime și weblog-uri având subiectele cât mai diverse, de cele mai multe ori prezentate într-o manieră de analiză a societății critică, întinzând aripile libertății de exprimare din lumea scrisului, în principal, în cyberspace. În același timp, internetul transmite informații de interes general, reușind să spargă barierele timpului și ale distanței prin transmiterea în timp real a informațiilor, asigurând astfel o publicitate mondială.

Însă, cealaltă față a monedei, astfel cum apreciază și autorul Cohen-Tanugi, este conducerea la pierderea avantajelor confidențialității, a vieții private și liniștite, „în schimbul unei adevărate transparențe”¹³. Totodată, se pune problema protecției datelor și a credibilității informației, în fața zvonurilor și falselor informații, aproape imposibil de supravegheat.

¹¹ B.P. McDonald, *The First Amendment and the Free Flow of Information: Towards a Realistic Right to Gather Information in the Information Age*, Ohio State Law Journal, Volume 65, number 2, 2004, p. 64-65.

¹² J. Miot, *Bill Gates ne tuera pas Gutenberg !*, în *Médias, e-médias*, La documentation Française 2001, p. 21.

¹³ L. Cohen-Tanugi, *Le clair-obscur d'internet : Transparence et secret*, în *Pouvoirs*, nr. 97/2001, p. 85-89.

Comunicarea sau mesajele transmise de internet au un rol distinct, fie de informare, fie publicitate-comercială, fie un rol publicitar¹⁴, comerțul electronic cunoscând o creștere semnificativă. Totodată, internetul reprezintă de cele mai multe ori o oază pentru țările în care libertatea de exprimare este mai puțin afirmată sau există doar la nivel teoretic, precum Coreea de Nord sau țările arabe. În marea parte a țărilor în care predomină regimul autoritar, accesul la internet este admis sub atentă supraveghere.

Diversitatea surselor de informație, a condus astfel, la extensia electronică a mass-mediei tradiționale, deși această pluralitate a informației nu a creat loc doar pentru organele de presă tradiționale sau de către organisme decise să aplice regulile jurnalismului, ci și de numeroase difuzări de informații, fără filtre, realizate de așa-ziii practicanți ai jurnalismului, care înțeleg libertatea de exprimare, la fel ca și democrația, în mod defectuos, fără limite.

Un rol foarte important îl deține astfel procedeul de colectare și tratare a informațiilor de către mass-media, în scopul asigurării transparenței realităților sociale, permițând difuzarea elementelor care vizează rațiunea receptorilor, permițându-le trecerea prin propriul filtru de judecată și opinie a mediului social înconjurător, în concordanță cu spiritul democratic.

A. Interesul public

Judecătorul analizează dacă o exprimare este licită sau nu, prin calificarea mesajului, respectiv ca fiind relevant sau nu pentru interesul general. La elaborarea regulilor vieții colective sau individuale nu ne raportăm a priori numai la domenii precum politica, economia, sănătatea, sau administrația, ci și la orice domeniu, precum publicitatea și chiar pornografia.

Care informații sunt de interes public sau general? Omul trebuie să își satisfacă necesităților esențiale, necesități sociale și necesități individuale. Conștientizarea necesității și urmărirea satisfacerii acesteia definește interesul. În raport de caracterul legal sau ilegal, just sau injust, drept sau nedrept al necesității de satisfăcut și al căilor și mijloacelor folosite, interesul poate fi legitim sau ilegitim. De asemenea, în funcție de caracterul public sau privat al necesității de satisfăcut, interesul a fost catalogat drept .

Din punct de vedere politic, interesul general este adesea utilizat în discursurile guvernanților, ca un motiv ce nu mai necesită alte lămuriri sau justificări, pentru exercitarea anumitor acțiuni, ordonanțe, sau alte legiferări. Astfel, acesta reprezintă un mijloc de a stabili autoritatea, devenind un instrument de legitimare a acțiunii puterii politice, dar, totodată, permite și consolidarea sentimentului de unitate al membrilor societății¹⁵.

Presei îi revine un rol important în informarea opiniei publice asupra chestiunilor de interes public și de aceea trebuie să aibă o anumită libertate decizională atunci când comentează unele chestiuni de interes politic sau public. Curtea Europeană a stabilit faptul că cu cât expresiile se apropie mai mult de “discuții publice afectând viața comunității”, cu atât ele necesită mai multă protecție de orice limitare.

„Noi calificăm drept „publice” anumite manifestări atunci când spre deosebire de cercurile închise ele sunt accesibile tuturor, în același fel în care vorbim despre locuri publice sau despre case publice”¹⁶. Prin urmare, gradul de interes public este un instrument de diferențiere între diverse exemple ale expresiei din cadrul aceluiasi grup, însă nu doar o expresie politică ține de un interes public sporit, în unele cazuri și informații din alte domenii pot ține de un astfel de interes.

¹⁴ I. Falque-Pierrotini, *Corégulation, liberté d'expression et diversité culturelle*, în *Médias, e-médias*, La documentation Française 2001, p. 111-113.

¹⁵ Guillaume Merland, *L'intérêt général, instrument efficace de protection des droits fondamentaux ?*, Cahiers du Conseil constitutionnel n° 16 (Prix de thèse 2003), Maître de conférences de droit public à l'Université Montpellier I, juin 2004.

¹⁶ J. Habermas, *Sfera publică și transformarea ei structurală*, Editura Universul, București, 1998, p. 45.

Într-o societate democratică, este primordial ca dezbaterile care vizează acte calificate ca și crime împotriva umanității să se poată desfășura liber¹⁷, atâta vreme cât nu au un caracter ofensator, injurios și nu instigă la ură religioasă.

Cercetarea adevărului istoric face de asemenea parte din libertatea de exprimare, astfel cum s-a arătat și în cauza Monnat c. Elveția, Hotărârea din 21 septembrie 2006, astfel încât în contextul unei dezbateri asupra unor subiecte de interes public major, sancționarea jurnalistului riscă să îl împiedice pe acesta în viitor să contribuie la discutarea publică a problemelor de interes major pentru colectivitate.

La nivel național, observăm o încălcare flagrantă de către reprezentanții mass-media a dreptului persoanei la viață privată, sau a protecției acordată reputației și onoarei, abuzând de „libertatea de exprimare”. Focalizarea materialelor publicistice asupra unor aspecte ale vieții „pur privată” a particularilor, precum viața lor sentimentală, fotografiile din spațiul lor familial, intim, chiar dacă au funcții publice, sau în pofida notorietății lor, nu pot fi considerate a contribui la vreo dezbateri de interes general pentru societate¹⁸, aducând atingere drepturilor altei persoane¹⁹.

Noul Cod Civil, reglementează prin articolul 71 „Dreptul la viață privată” ca un singur drept, astfel încât prin alineatul 2 detaliază sfera dreptului la viața privată, respectiv: „Nimeni nu poate fi supus vreunor imixtiuni în viața intimă, personală sau de familie, nici în domiciliul, reședința sau corespondența sa, fără consimțământul său ori fără respectarea limitelor prevăzute la articolul 75”. Aceste prevederi dezvoltă dispozițiile articolul 26 alin. (1) din Constituție, în acord și cu articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului care prevede două drepturi distincte: dreptul la respectarea vieții private și de familie, precum și la respectarea corespondenței și domiciliului.

Expresia protecția vieții private, este definită, în sens larg, ca toate regulile juridice care au ca finalitate protejerea vieții personale și familiale²⁰, în scopul permiterii membrilor de a avea o viață *familială normală*, în mod contrar, putându-se atenta la secretul vieții private. *Secretul* este o condiție a libertății sale. Viața personală și familială nu se poate desfășura decât în intimitatea casei și al domiciliului. Viața privată nu înseamnă „viața biologică a individului, ci existența umană percepută social”²¹, pe care nu vrem să o comunicăm publicului.

Legiuitorului nostru intern, în mod criticabil, apreciază că domiciliul și rezidența sunt două aspecte diferite, față de practica europeană judicioasă, conform căreia domiciliul include și reședința, precum și spațiile exterioare, reprezentând *locul abstract în care se desfășoară viața intimă a persoanei*. Domiciliul este o componentă a vieții private, având în vedere faptul că acesta este locul de exercitare obișnuită. În dreptul francez, definiția domiciliului o dă articolul 102 Cod Civil, ca fiind locul așezării principale a unei persoane, dar de asemenea rezidența sa secundară și chiar toate locurile locuite de el, înglobând mai multe elemente ale vieții private.

Compun spațiul domiciliar, respectiv un element al vieții private și aspectele exterioare, precum piscină, terase, interiorul domiciliului, chiar și locul de înmormântare,

¹⁷ CEDO, cauza Giniewski c. Franței, Hotărârea din 31 ianuarie 2006, în Radu Chiriță, *Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Culegere de hotărâri 2006*, Editura C.H.Beck, București, 2007, p. 381-382.

¹⁸ CEDO, cauza Company y Diez de Revenga et Lopez Galiacho Perona c. Spaniei, Decizia din 12 decembrie 2000.

¹⁹ Valentina Mihalcea (Chiper), *op. cit.*, p.112 și urm.

²⁰ Pierre Kayser, *La protection de la vie privée*, Press Universitaires d’Aix-Marseille, 2e edition, Editura Economica, Paris 1990, p. 3

²¹ Frédéric Zenati-Castaing, Thierry Revet, *Manuel de droit des personnes*, PUF, 2006, p. 318.

spații care nu pot face obiectul informării, sau fotografiilor fără autorizație prealabilă atât pentru protejarea vieții publice, cât și a bunurilor, respectiv a patrimoniului.

Putem aprecia a ține de viața privată, fără a fi limitativ prevăzute, informațiile precum: relațiile sentimentale, sarcina, nașterea sau viața copiilor, timpul liber și vacanțele, nuditatea, orientarea sexuală, sănătatea, apartenența politică, religioasă, informațiile de natură patrimonială dacă ele dezvăluie aspecte ale vieții și personalității precum localizare, origine, utilizare a bunurilor. Evident că toate aceste informații nu au natura unor secrete definitive sau absolute, putând fi dezvăluite publicului cu consimțământul persoanei vizate sau în prezența unui interes legitim.

Viața privată se compune de asemenea, din identitatea persoanei (nume, prenume, date), patrimoniul acesteia, viața profesională, cu excepția exercitării funcțiilor publice, a opiniilor politice, filozofice și religioase. Nu poate face obiectul libertății de exprimare, aspecte din viața privată care afectează corpul, sănătatea, nașterea, moartea, malformații. Totodată, evenimente din viața familială, precum nașterea, căsătoria, decesul apreciem că nu pot face obiectul informării și divulgării fără acordul particularului în cauză.

Cerințele libertății presei și ale libertății persoanei, pot veni uneori în conflict, generând adevărate procese mediatice, denumite de literatura franceză „fenomene mediatico-juridice”, cu consecințe negative asupra respectării prezumțiilor. „Judecarea” sau emiterea unor valori de judecată a unor procese aflate pe rolul instanțelor de judecată sau în fața organelor de cercetare penală, în mijloacele de mass-media, fără a fi dată o soluție definitivă și irevocabilă, reprezintă deasemenea o încălcare a principiului prezumției de nevinovăție și cu constatarea încălcării dreptului la viața privată, prevăzut de dispozițiile articolul 8 din Convenție.

Măsura echilibrului între exercițiul dreptului la liberă exprimare și protecția intereselor sociale și individuale ce aparțin altora se impune atât asupra activității mass-media, cât și asupra declarațiilor publice ale reprezentanților autorităților statului, în scopul garantării autorității și imparțialității puterii judecătorești, astfel cum este și Recomandarea 13/10 iulie 2003 efectuată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei privind difuzarea informațiilor referitoare la procedurile penale prin mass-media, conform căreia opiniile și informațiile ce privesc aceste proceduri penale în curs, nu trebuie să fie difuzate sau comunicate prin mass-media, decât dacă nu aduc atingere prezumției de nevinovăție a suspectului sau a acuzatului, iar *autoritățile judiciare trebuie să se abțină de la a da publicității informații care pot dăuna în mod substanțial echitabilitatea procedurilor*²² (principiile nr. 2 și nr. 10).

Cu toate că, în ceea ce privește administrarea justiției, Curtea Europeană a precizat că presa trebuie să informeze opinia publică în legătură cu funcționarea justiției, instituție esențială într-o societate democratică, fiind de interes general, totuși prezentarea datelor unui proces, astfel încât publicul să dea înaintea pronunțării instanței competente propriul său verdict, riscă să conducă la pierderea respectului și încrederii în instanțele de judecată și punerea unei presiuni enorme asupra hotărârilor ce se vor pronunța.

În Raportul din ianuarie 2013 privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare (MCV), Consiliul Europei a propus "introducerea unui cadru clar privind interdicția de a critica hotărâri judecătorești și de a submina activitatea

²² În cauza Butkevicius c. Lituaniei, Hotărârea CEDO din 26 martie 2002, Curtea a constatat violarea articolul 6 paragraf 2 din Convenția Europeană, prin declarațiile publice efectuate de procurorul general și de Președintele Parlamentului cu privire la vinovăția reclamantului față de infracțiunea de corupție, fără a fi pronunțată o hotărâre definitivă, cu nerespectarea prezumției de nevinovăție. Cauze similare: Vitan c. României, Hotărârea CEDO din 25 martie 2008, Samoilă și Cionca c. României, Hotărârea CEDO din 4 martie 2008.

magistraților sau de a face presiuni asupra acestora", reviziuirea standardelor existente și conferirea de măsuri reparatorii împotriva „exercitării de presiuni nejustificate și a recurgerii la acte de intimidare de către mijloacele de informare în masă asupra sistemului judiciar și a instituțiilor implicate în combaterea corupției”²³.

Aceste recomandări au fost amplu discutate și criticate, chiar în cadrul dezbaterilor din cadrul Parlamentului European. Dublul standard recomandat, precum și ingerința Comisiei pot conduce la derapaje de la democrația europeană, astfel cum este apărută și de către Convenție. Nu se poate generaliza o interdicție, prin existența chiar a unei eventuale derapări a unui organ de presă, fără a se analiza în concreto și in facto, prin raportare la principiul proporționalității măsurii. Atâta vreme cât critica vizează modul în care funcționează justiția, respectiv modul în care se achită justiți de responsabilități, nu se aduce o atingere autorității și imparțialității puterii judecătorești.

2.2. Funcția de comunicare

Denumită de către specialiști și funcția de integrare socială, aceasta asigură stabilitatea societății ca sistem. Astfel, comunicarea se află în relație directă cu factorul evolutiv al unei perioade istorice dată. Se află în relație directă cu evoluția societății, a necesității ei. Dar, nu putem exclude rolul său educativ, astfel încât comunicarea trebuie să urmărească evoluția cultural-educativă.

Comunicările media conduc la crearea unei legături între indivizi, chiar dacă se află în arii geografice diametral opuse, oferindu-le informații care necesită aprofundare, dezbateri și într-un final interese comune. Dar, fața nevăzută a acestei funcții constă în promovarea, de cele mai multe ori, de către media prin intermediul mediatizării a propriilor interese, a propriei imagini, a influențării și implicit a redefinirii relațiilor dintre puteri, tot în scop economic.

2.3. Funcția educativ-culturală

În criza actuală a educației, a reformelor și a dezvoltării tehnologice a societății, școala nu-și mai exercită monopolul asupra transmiterii cunoștințelor și comportamentelor, un rol tot mai crescut obținându-l mijloacele de comunicare moderne.

Prin urmare, această funcție implică rolul mediei în transmiterea moștenirii cultural-educative a unei societăți, prin transmiterea de la o generație la alta, de valori și modele sociale. Prin urmare între educație și informație se crează un raport direct. Se apreciază că *valorile și conținuturile culturale propuse de mass-media vor urma nevoilor sociale ale consumatorilor*²⁴. În teorie este coect, însă realitatea ne arată tocmai reversul. Programele sau informațiile propuse de mass-media conduc la modificarea scării valorice a nevoilor consumatorului. Bombardarea acestora cu emisiuni de tip tabloid, vulgarizarea programelor, lipsa prezentării de documentare cu rol cultural-educativ, așa-zis justificate de goana după rating, conduc la inducerea în mentalul consumatorilor a unei așa-zise normalități sociale creată din comportamente și atitudini negative, care conduc la confuzii asupra valorilor și rolurilor sociale.

Rezultă, astfel, schimbarea scării de valori. Liderii de opinie credibili nu mai sunt aceiași. Dacă un jurnalist sau o carte era considerată bună sau valoroasă prin prisma competenței și ideilor, în ziua de astăzi aceste valori, din păcate, sunt date de ceea ce vedem la televizor. Primează afectivitatea și emoționalul asupra rațiunii, în locul „comunicării gândurilor și opiniilor”, noțiuni care determină libertatea de exprimare clasică.

2.3. Funcția de interpretare

²³ Text integral la adresa: http://ec.europa.eu/cvm/docs/com_2013_47_ro.pdf, p. 6-7.

²⁴ Druță Florentina Adriana, *Educația contemporană a adulților prin intermediul televiziunii*, p. 54, <http://iec.psih.uaic.ro/ciea/file/2006/9.pdf>.

Însă-și decizia de a publica sau nu o știre, selectarea informației care presupune atât o judecată de valoare, cât și un proces de interpretare și de prioritizare, presupun o profundă responsabilitate socială. Un rol deosebit de important îl joacă și credibilitatea sursei.

Având în vedere puternica capacitate de influențare a opiniei publice, a deciziei sociale, a vieții individuale, mijloacele de comunicare în masă trebuie să se subordoneze principiului respectării adevărului și onestității în opinii și comentarii. În acest sens, articolul 31 alin. 4 din Constituția noastră reglementează: „mijloacele de informare în masă, publice sau private, sunt obligate să asigure informația corectă a opiniei publice”.

2.4. Limbajul mediatic

Prin intermediul limbajului, de tip persuasiv, retoric, emotiv sau metalingvistic, se pot crea destinatarilor sau receptorilor mesajului, adevărate percepții, modificări de ordin mental și ulterior social. Utilizarea de către mass-media a limbajului politic, publicitar sau de divertisment comportă un rol deosebit în coerența și veridicitatea informației comunicată.

§3. Concluzii. Condiția jurnalistului

Utilizarea libertății de exprimare presupune și responsabilități, astfel încât este esențial conștientizarea de către indivizi nu numai a drepturilor sale, ci și a obligațiilor care se impun, indispensabile pentru păstrarea democrației și a drepturilor omului. Având în vedere puternica capacitate de influențare a opiniei publice, a deciziei sociale și a vieții individuale, mijloacele de comunicare în masă trebuie să se subordoneze principiului respectării adevărului și onestității în opinii și comentarii. Alături și de buna-credință, acestea reprezintă condiții minimale esențiale pentru exercitarea oricărei profesii.

Necesitatea exercitării jurnalismului de tip profesionist, deci instruit educativ, rezidă la o minimă analiză a nivelului și conținutului informațiilor oferite de canalele mediaticе. Conform Cartei de la München, 1996, jurnalistul are obligația de a respecta viața particulară a oricărei persoane, de a nu publica declarații și fotografii care ofensează onoarea, religia, rasa sau care sunt în căutarea senzaționalului născut sau provocator de violență (Codul de presă al Asociației Ziariștilor Germani, 1973), de a evita să stimuleze curiozitatea morbidă asupra detaliilor vicioase sau criminale (Codului etic al Sindicatelor SDX, din SUA).

Noile garanții juridice se bazează în primul rând pe organizațiile internaționale, sau regionale, precum și pe state prin organele sale. Astfel, este necesar ca libertatea de exprimare să fie o libertate reglementată, fiind obligația statului ca prin legislația sa să protejeze drepturile individuale la onoare și la viața privată, precum și anumite interese colective.

ACKNOWLEDGEMENT

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul “Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Investește în Oameni!

BIBLIOGRAPHY:

1. Asociația Română pentru Transparență, *Accesul la informația de interes public în România*, București, 2001, p. 5.
2. Chiriță Radu, *Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Culegere de hotărâri 2006*, Editura C.H.Beck, București, 2007, p. 381-382.
3. Cohen-Tanugi L., *Le clair-obscur d'internet : Transparence et secret*, în *Pouvoirs*, nr. 97/2001, p. 85-89.

4. Deaconu Ștefan, *Libertatea de exprimare prin intermediul serviciilor publice de radio și televiziune*, Revista Juridică, Editura All Beck, nr. 1/2001, București, 2001, p. 11.
5. Delprat Laurent, Halpern Céline, *Communication et Internet: pouvoir et droits*, Collection Lire Agir, Librairie Vuibert, Paris, 2007, p. 7.
6. Druță Florentina Adriana, *Educația contemporană a adulților prin intermediul televiziunii*, p. 54, <http://iec.psih.uaic.ro/ciea/file/2006/9.pdf>.
7. Falque-Pierrotini I., *Corégulation, liberté d'expression et diversité culturelle*, în *Médias, e-médias*, La documentation Française 2001, p. 111-113.
8. Habermas J., *Sfera publică și transformarea ei structurală*, Editura Universul, București, 1998, p. 45.
9. Horațiu Dan Dumitru, *Libertatea de exprimare și viața privată. Conexiuni constituționale și civile*, în *Pandectele Române*, nr. 5/2012, p. 46.
10. Josende Louriane, *Liberté d'expression et démocratie. Réflexion sur un paradoxe*, Bruylant, Bruxelles, 2010, p. 247.
11. Kayser Pierre, *La protection de la vie privée*, Press Universitaires d'Aix-Marseille, 2e édition, Editura Economica, Paris 1990, p. 3
12. McDonald B.P., *The First Amendment and the Free Flow of Information: Towards a Realistic Right to Gather Information in the Information Age*, Ohio State Law Journal, Volume 65, number 2, 2004, p. 64-65.
13. Merland Guillaume, *L'intérêt général, instrument efficace de protection des droits fondamentaux ?*, Cahiers du Conseil constitutionnel n° 16 (Prix de thèse 2003), Maître de conférences de droit public à l'Université Montpellier I, juin 2004.
14. Mihalcea (Chiper) Valentina, *Libertatea de exprimare*, Teză de doctorat susținută public în februarie 2014, Craiova, p. 10.
15. Miot J., *Bill Gates ne tuera pas Gutenberg!*, în *Médias, e-médias*, La documentation Française 2001, p. 21.
16. Morange Jean, *La liberté d'expression*, Editura Bruylant, Bruxelles, 2009, p. 1- 19, traducerea noastră „liberté éclatée”.
17. Sudré Frédéric, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 351.
18. Zenati-Castaing Frédéric, Thierry Revet, *Manuel de droit des personnes*, PUF, 2006, p. 318.
19. CEDO, cauza Leander c. Suediei, Hotărârea din 26 martie 1987;
20. CEDO, cauza Open Door Counselling and Dublin Well Woman Centre c. Irlandei, Hotărârea din 29 octombrie 1992.
21. CEDO, cauza Prager și Oberschlick c. Austriei, Hotărârea din 26 aprilie 1995.
22. CEDO, cauza Tammer c. Estoniei, Hotărârea din 6 februarie 2001.